Облікова картка дисертації

I. Загальні відомості

Державний обліковий номер: 0824U001909

Особливі позначки: відкрита

Дата реєстрації: 14-05-2024

Статус: Запланована

Реквізити наказу МОН / наказу закладу:

II. Відомості про здобувача

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Шевченко Юлія Василівна Василівна
2. Yulia V. Shevchenko

Кваліфікація:

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0002-1861-3433

Вид дисертації: доктор філософії

Аспірантура/Докторантура: так

Шифр наукової спеціальності: 053

Назва наукової спеціальності: Психологія

Галузь / галузі знань: соціальні та поведінкові науки

Освітньо-наукова програма зі спеціальності: Спеціальна психологія

Дата захисту: 23-05-2024

Спеціальність за освітою: Психологія

Місце роботи здобувача: Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка Національної академії педагогічних наук України

Код за ЄДРПОУ: 21560861

Місцезнаходження: вул. М. Берлинського, буд. 9, Київ, 04060, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Національна академія педагогічних наук України

Ідентифікатор ROR:

III. Відомості про організацію, де відбувся захист

Шифр спеціалізованої вченої ради (разової спеціалізованої вченої ради): 5309

Повне найменування юридичної особи: Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка Національної академії педагогічних наук України

Код за ЄДРПОУ: 21560861

Місцезнаходження: вул. М. Берлинського, буд. 9, Київ, 04060, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Національна академія педагогічних наук України

Ідентифікатор ROR:

IV. Відомості про підприємство, установу, організацію, в якій було виконано дисертацію

Повне найменування юридичної особи: Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка Національної академії педагогічних наук України

Код за ЄДРПОУ: 21560861

Місцезнаходження: вул. М. Берлинського, буд. 9, Київ, 04060, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Національна академія педагогічних наук України

Ідентифікатор ROR:

V. Відомості про дисертацію

Мова дисертації: Українська

Коди тематичних рубрик: 15.21.51

Тема дисертації:

1. Формування соціальної компетентності у молодших школярів із синдромом Дауна
2. Formation of social competence in younger schoolchildren with Down syndrome

Реферат:

1. Дисертаційна робота теоретично та практично досліджує проблему формування соціальної компетентності у молодших школярів із синдромом Дауна (СД). В процесі роботи здійснено детальний аналіз спеціальної психолого-педагогічної літератури, сучасних підходів до виховання та навчання дітей в умовах закладів шкільної освіти та інклюзивного навчання, важливості взаємовідносин, що формуються у молодших школярів. Представлено психолого-педагогічні підходи до формування соціальної компетентності та її компонентів у молодших школярів із синдромом Дауна. Розглянуто різні точки зору формування соціальної компетентності відповідно до наукових досліджень вчених, а також необхідність подальшого дослідження соціальної компетентності як багатофункціональної, поліморфної та міждисциплінарної проблеми. Детально розкрито поняття «соціальна компетентність» та «формування соціальної компетентності у молодших школярів із синдромом Дауна» у контексті суб'єкт-суб'єктної взаємодії учасників освітнього процесу

(молодших школярів, батьків та педагогів, що співпрацюють з дитиною із синдромом Дауна). У теоретичній частині дослідження проаналізовано висвітлення досліджуваного питання у медичній, загальній та спеціальній психолого-педагогічній літературі, уточнено сутність понять «соціалізація», «соціальний розвиток», «компетентність», «компетенція», «соціальна компетентність», «розвивальне середовище», які корелюють одне з одним та утворюють послідовний ланцюг причинно-наслідкових зв'язків. Встановлено, що молодший шкільний вік є важливим періодом у процесі формування соціальної компетентності. Важливою складовою подальшого розвитку та інтеграції дитини даного віку із синдромом Дауна в суспільство є процес формування її соціальної компетентності. Розвиток соціальної компетентності в молодших школярів із синдромом Дауна тісно пов'язаний із соціальною адаптацією та відбувається завдяки їхній участі в різноманітних взаємодіях з навколишнім світом. Цей процес розглядається як орієнтована на навколишнє середовище діяльність, що реалізується в напрямку функціональної грамотності. Вона в даному контексті не лише визначає комплекс умінь, спрямованих на досягнення соціально-індивідуальних цілей, але також включає в себе широкий спектр соціальних функцій, бажань і прагнень дитини, які у дітей із синдромом Дауна можуть бути не сформовані. На основі теоретичного аналізу нами розроблено структурно-функціональну модель соціальної компетентності у молодших школярів із синдромом Дауна, критеріями якої виступили уміння, здатність, знання як складові соціального розвитку, емоційно-мотиваційний, когнітивний, поведінково-діяльнісний компоненти та їх основні функції: емоційно-мотиваційний компонент охоплює компетентності у сфері визначення правил і норм функціонування дитини в суспільстві; когнітивний компонент розкриває соціальну компетентність через набір знань; поведінково-діяльнісний компонент базується на володінні навичками соціальних взаємодій та сценаріїв поведінки. Ефективність роботи зазначених компонентів забезпечується за допомогою соціально-психологічних механізмів формування соціальних взаємин в системі макросередовища та мікросередовища. Ці механізми включають в себе психологічний розвиток, соціальну адаптацію, соціальну ідентифікацію та індивідуалізацію. Також розроблено, обґрунтовано та апробовано методику формування соціальної компетентності у молодших школярів із синдромом Дауна, адаптивний діагностичний інструментарій для використання в якості критеріїв оцінки сформованості соціальної компетентності молодших школярів із синдромом Дауна. Констатувальний експеримент підтвердив ефективність структурно-функціональної моделі соціальної компетентності у молодших школярів із синдромом Дауна та допоміг визначити подальші шляхи здійснення корекційної роботи з молодшими школярами із синдромом Дауна. На основі результатів констатувального дослідження було виділено три рівні сформованості компонентів соціальної компетентності у таких дітей: високий (вікова норма), середній і низький, визначено їх специфіку. Аналіз даних діагностичного експерименту засвідчив, що у дітей із синдромом Дауна компоненти соціальної компетентності не сформовані на достатньому рівні. Функціонування компонентів соціальної компетентності (емоційно-мотиваційного, когнітивного, поведінково-діяльнісного) відбувається своєрідно та із затримкою внаслідок не сформованості належного рівня інтелекту, мислення, сприймання, пам'яті, уваги, уяви, мотивації, самосвідомості, комунікативних якостей та вольових зусиль, які є необхідними для розвитку соціальної компетентності, ніж в однолітків із типовим розвитком. На основі проведеного аналізу досягнень педагогіки, психології та теоретичного моделювання нами розроблено методику формування соціальної компетентності у молодших школярів із синдромом Дауна. Дослідження розвитку сформованості соціальної компетентності у дітей зазначеного віку передбачало вивчення особливостей цілісної структури цього процесу в межах шкільної групи.

2. The dissertation theoretically and practically investigates the problem of the formation of social competence in younger schoolchildren with Down syndrome (DS). In the course of the work, a detailed analysis of special psychological and pedagogical literature, modern approaches to raising and teaching children in the conditions of school education and inclusive education, the importance of relationships formed among younger schoolchildren was carried out. Psychological and pedagogical approaches to the formation of social competence and its components in younger schoolchildren with Down syndrome are presented. Various points of view on the formation of social competence according to the scientific research of scientists are characterized, as well as the

need for further research of social competence as a multifunctional, polymorphic and interdisciplinary problem. The concept of «social competence» and «formation of social competence in younger schoolchildren with Down syndrome» in the context of subject-subject interaction of participants in the educational process (younger schoolchildren, parents and teachers who cooperate with a child with Down syndrome) are revealed in detail. It has been established that primary school age is an important period in the process of forming social competence. An important component of the further development and integration of a child of a given age with Down's syndrome into society is the process of forming his social competence. The development of social competence in younger schoolchildren with Down syndrome is closely related to social adaptation and occurs due to their participation in various interactions with the surrounding world. This process is considered as an environment-oriented activity that is implemented in the direction of functional literacy. In this context, it not only defines a set of skills aimed at achieving social and individual goals, but also includes a wide range of social functions, wishes and aspirations of the child, which may not be formed in children with Down syndrome. On the basis of theoretical analysis, we developed a structural-functional model of social competence in younger schoolchildren with Down syndrome, the criteria of which were skills, abilities, knowledge as components of social development, emotional-motivational, cognitive, behavioral-activity components and their main functions: emotional-motivational the component covers competences in the field of determining the rules and norms of the child's functioning in society; the cognitive component reveals social competence through a set of knowledge; the behavioral component is based on the mastery of social interaction skills and behavioral scenarios. The effectiveness of the work of the specified components is ensured with the help of socio-psychological mechanisms of the formation of social relationships in the system of the macro- and microenvironment. These mechanisms include psychological development, social adaptation, social identification and individualization. Also, the method of forming social competence in younger schoolchildren with Down syndrome, an adaptive diagnostic toolkit for use as criteria for assessing the formation of social competence in younger schoolchildren with Down syndrome was developed, substantiated and tested. The confirmatory experiment confirmed the effectiveness of the structural-functional model of social competence in younger schoolchildren with Down syndrome and helped to determine further ways of carrying out corrective work with younger schoolchildren with Down syndrome. Based on the results of the ascertainment study, three levels of formation of the components of social competence in such children were distinguished: high (age norm), medium and low, and their specificities were characterized. The analysis of the data of the diagnostic experiment proved that the components of social competence are not formed at a sufficient level in children with Down's syndrome. The functioning of the components of social competence (emotional-motivational, cognitive, behavioral-active) occurs in a peculiar way and with a delay due to the lack of formation of the proper level of intelligence, thinking, perception, memory, attention, imagination, motivation, self-awareness, communicative qualities and willful efforts, which are necessary for the development of social competence than peers with normative development. Based on the analysis of the achievements of pedagogy, psychology and theoretical modeling, we have developed a methodology for the formation of social competence in younger schoolchildren with Down syndrome. The study of the development of the formation of social competence in children of the specified age involved the study of the peculiarities of the integral structure of this process within the school group.

Державний реєстраційний номер ДіР:

Пріоритетний напрям розвитку науки і техніки: Науки про життя, нові технології профілактики та лікування найпоширеніших захворювань

Стратегічний пріоритетний напрям інноваційної діяльності: Не застосовується

Підсумки дослідження: Нове вирішення актуального наукового завдання

Публікації:

- 1. Шевченко Ю.В. Методика формування соціальної компетентності у молодших школярів із синдромом Дауна. Розділ у колективній монографії Куявського університету у Влоцлавеку та Запорізького національного університету. Psychological patterns of social processes and personality development in modern society: Scientific monograph. Riga, Latvia: «Baltija Publishing». Рига, 2023. 304 р. «Психологічні закономірності соціальних процесів та розвитку особистості в сучасному суспільстві», розділ «Спеціальна психологія». С. 244-266. DOI https://doi.org/10.30525/978-9934-26-326-2-14 http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/view/347/9562/19929-1
- 2. Шевченко Ю.В. Поняття «емоційна сфера» в психологічній літературі. Науковий журнал з соціології та психології «Габітус». Херсон, 2021. Вип. 26. С 133–137. DOI https://doi.org/10.32843/2663- 5208.2021.26.24 http://habitus.od.ua/journals/2021/26-2021/26.pdf
- 3. Шевченко Ю.В. Структура розвитку соціальної компетентності у дітей молодшого шкільного віку. Науковий журнал з соціології та психології «Габітус». Херсон, 2021. Вип. 32. С. 141-145. DOI https://doi.org/10.32843/2663-5208. 2021.32.24
- 4. Шевченко Ю. В. Соціальна компетентність молодших школярів: зміст і практики. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія 19. Корекційна педагогіка та спеціальна психологія. – Випуск 44: збірник наукових праць / М-во освіти і науки України, Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова. Київ: Вид-во УДУ імені Михайла Драгоманова, 2023. С. 116-121. DOI: https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series19.2023.44.17 https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/41800/Shevchenko.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- 5. Шевченко Ю.В. Особливості організації корекційно-розвиткової роботи у дітей з ментальними порушеннями. Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови. Київ, 2020. Вип. 16. С. 375-391. https://lib.iitta.gov.ua/722593/1/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA_16_2020-375-391.pdf
- 6. Шевченко Ю.В. Актуальні питання психолого-педагогічного супроводу сімей, які виховують дітей з інтелектуальними порушеннями. Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови. Київ, 2020. Вип. 17. С. 281-297. https://lib.iitta.gov.ua/724404/1/%D0%B7%D0%B1%2017_2020.pdf
- 7. Шевченко Ю.В. Особливості розвитку дітей з інтелектуальними порушеннями в сучасному освітньому просторі. Особлива дитина: навчання і виховання. Київ, 2020. Вип. 3. С. 36-46. https://lib.iitta.gov.ua/724446/1/%D0%9E%D0%A1%D0%9E%D0%91%D0%9B%D0%98%D0%92%D0%9E%D0%A1 2020.pdf
- 8. Шевченко Ю.В. Формування соціальних компетенцій у дітей із синдромом Дауна дошкільного та молодшого шкільного віку (теоретичний аспект). Актуальні питання корекційної освіти (педагогічні науки) збірник наукових праць. Кам'янець-Подільський, 2021. Вип. 17. С. 230-239. DOI 10.32626/2413-2578.2021-17.230-239. https://aqce.com.ua/download/publications/658/626.pdf/
- 9. Шевченко Ю.В. Формування соціальної компетентності як загальний показник розвитку особистості. Особлива дитина: навчання і виховання. Київ, 2022. Вип. 3. С. 84-93. DOI: https://doi.org/10.33189/ectu.v107i3.117 http://ojs.csnukr.in.ua/index.php/Exceptional_child/article/view/117
- 10. Шевченко Ю.В. Методичні рекомендації щодо формування соціальної компетентності у дітей молодшого шкільного віку із синдромом Дауна. Особлива дитина: навчання і виховання. Київ, 2022. Вип. 2 (106). С. 28-38. DOI: https://doi.org/10.33189/ectu.v106i2.103 http://ojs.csnukr.in.ua/index.php/Exceptional_child/article/view/103/61
- 11. Шевченко Ю.В. Розвиток соціальної компетентності у дітей із синдромом Дауна і порушеним слухом. Вісник Львівського університету. Серія педагогічна. Львів, 2022. Вип. 36. С. 215–221. DOI: http://dx.doi.org/10.30970/vpe.2022.37.11660 http://publications.lnu.edu.ua/bulletins/index.php/pedagogics/article/view/11660/12055

Наукова (науково-технічна) продукція: дисертація

Соціально-економічна спрямованість: формування соціальної компетентності у молодших школярів із синдромом дауна

Охоронні документи на ОПІВ:

Впровадження результатів дисертації: Впроваджено

Зв'язок з науковими темами: 0121U108682

VI. Відомості про наукового керівника/керівників (консультанта)

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Бабяк Ольга Олексіївна

2. Olha O. Babiak

Кваліфікація: к. психол. н., с.д., 19.00.08

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0001-6337-120

Додаткова інформація: https://scholar.google.com.ua/citations?user=5ReeHY0AAAAJ&hl=ru

Повне найменування юридичної особи: Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка Національної академії педагогічних наук України

Код за ЄДРПОУ: 21560861

Місцезнаходження: вул. М. Берлинського, буд. 9, Київ, 04060, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Національна академія педагогічних наук України

Ідентифікатор ROR:

VII. Відомості про офіційних опонентів та рецензентів

Офіційні опоненти

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Соколова Ганна Борисівна

2. Hanna B. Sokolova

Кваліфікація: д. психол. н., професор, 19.00.08

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0002-9913-1814

Додаткова інформація: https://scholar.google.com.ua/citations?hl=uk&user=NxukNqIAAAAJ

Повне найменування юридичної особи: Державний заклад "Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського"

Код за ЄДРПОУ: 02125473

Місцезнаходження: вул. Старопортофранківська, буд. 26, Одеса, 65020, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Руденко Лілія Миколаївна

2. Liliia M. Rudenko

Кваліфікація: д. психол. н., професор, 19.00.08

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0002-8332-8188

Додаткова інформація: https://scholar.google.com.ua/citations?user=Xuf3CxwAAAAJ&hl=ru

Повне найменування юридичної особи: Український державний університет імені Михайла Драгоманова

Код за ЄДРПОУ: 44807628

Місцезнаходження: вул. Пирогова, буд. 9, Київ, 01030, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

Рецензенти

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Чеботарьова Олена Валентинівна

2. Olena V. Chebotarova

Кваліфікація: д.пед.н., старший науковий співробітник, 13.00.03

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0002-4560-3708

Додаткова інформація: https://scholar.google.com.ua/citations?hl=uk&user=SCXS9zcAAAAJ

Повне найменування юридичної особи: Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка Національної академії педагогічних наук України

Код за ЄДРПОУ: 21560861

Місцезнаходження: вул. М. Берлинського, буд. 9, Київ, 04060, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Національна академія педагогічних наук України

Ідентифікатор ROR:

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Ярмола Наталія Анатоліївна

2. Nataliia A. Yarmola

Кваліфікація: к. пед. н., с.д., 13.00.03

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0001-9374-5543

Додаткова інформація: https://scholar.google.com.ua/citations?user=cxh8FVkAAAAJ&hl=ru

Повне найменування юридичної особи: Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка Національної академії педагогічних наук України

Код за ЄДРПОУ: 21560861

Місцезнаходження: вул. М. Берлинського, буд. 9, Київ, 04060, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Національна академія педагогічних наук України

Ідентифікатор ROR:

VIII. Заключні відомості

Власне Прізвище Ім'я По-батькові голови ради	Омельченко Ірина Миколаївна
Власне Прізвище Ім'я По-батькові головуючого на засіданні	Омельченко Ірина Миколаївна
Відповідальний за підготовку облікових документів	Баташева Наталія Іванівна
Реєстратор	УкрІНТЕІ
Керівник відділу УкрІНТЕІ, що є відповідальним за реєстрацію наукової діяльності	Юрченко Тетяна Анатоліївна